

Piiritus-Tärklisöstus

Piiritusmeistrite ühisuse ja piiritus-tärklisöstuse häälekandja

Nr. 2

Juuli

I. aastakäik

ETK

Eesti Tarvitajate Keskühisus

Asutatud 1917. aastal.

Peakontor: TALLINNAS, Estoonia puistee 15.
Telegrammid „ESTOKO“.

Üleriikline tarvitajate- ja majandusühisuste ostu-müügi, omatööstuse ja nõuande keskkohht. Rahvusvahelise kaubaveo, kinnituse ja tollimise talitus.

Ladud — kõigis kodumaa linnades ja suuremates keskkohhtades.
Liikmed — 254 ühisust 100.000 üksikliikmega.
Osakapitaal — 50 miljoni marka.
Läbimüük — 1922. aastal — 1.538.887.479 marka.

OSTAB ja MÜÜB:

Põllutööriistu ja masinaid.
Kunstväetusaineid.
Toiduaineid ja põllusaadusi.
Majatarbeid. Rauda ja terast.

Petrooleumi, naftat ja määrdeõlisi.
Riide- ja pudukaupa.
Naha- ja tubakakaupa.
Kooll- ja kontoritarbeid.

Kalastustarbeid.

OMATÖÖSTUSETTEVÕTTED:

Kalatööstusasutused — Tallinnas, Baltiskis, Saaremaal, Kolgas ja Rammusaarel.
Kartuli-, viljakohvi- ja veinitööstused ja aiandus — Põltsamaal
saeveski — Tallinnas.

E. T. K. liikmeks võetakse kõiki tarvitajate- ja majandusühisusi kui ka normaal põhikirja alusel töötavaid kalameeste ühisusi.

G. BERGER

Tallinn, Nunne tän. nr. 11,

soovitab:

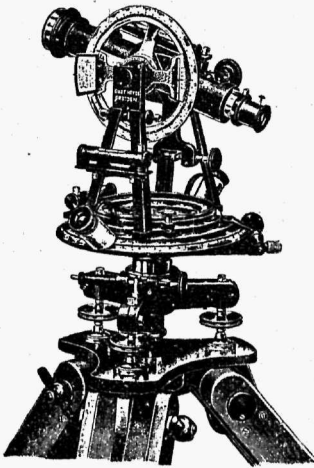
Reimanni kartulikaalusi, titliraparaate, al-
koholmeetrid, saharomeetrid, termomeetrid
ja muid piiritusvabriku laboratooriumi
tarbeasju.

Maamõõtmise instrumente kunni teodoliidini.
nivelliraparaate, goniomeetrid, vinklpeeg-
leid, nivelliirlatte, terasest mõõdulatte jne.

Kõiki arstimise instrumente ja haigete va-
hendid, kubemerihmu jne.

Brille, binokleid, baromeetreid, luupe, mikroskoope ja kõik-
suguseid optikariistu.

Päevapildiaparaate ja sinna juure kuuluvaid abinõusid.

Metallitööstus

A/s. „ILMARINE”

(end. Fr. Viegand)

Troonipärija puiestee nr. 21. Telefon 12-60.

Valmistab:

täielikke sisseseadeid viinapõletamise,
piirituse puhastamise, furniir- ja naha-
vabrikute ning tapamajade jaoks ja
võtab oma peale kõiksugu parandus-
töid nende kohta.

On ladus olemas ja valmistab:

naftamootorisi „Russ“ ja vesitur-
biinisi.

Valmistab:

aurumasinaid, transmissionisi, pum-
pasi, hydraul. pressisi, raudkorstnaid,
raadtreppisi, reservuaarisi ja raud-
aamisi.

Täida b:

igasugust teras-, malm- ja teist me-
talli valamistööd, ning autogeen
kõkkukeetmist.

Vabriku keemia-laboratoorium teeb igasuguseid analüüse.

Piiritus-Tärklisöstus

Piiritusmeistrite Ühisuse ja piiritus-tärklisöstuse häälekandja

Nr. 2

Juuli 1923

I. aastakäik

ILMUB KORD KUUS. Tellimise hind Mk. 200.— aastas Üksik number Mk. 30.—	Vastutav toimetaja V. Karp Väljaandja H. Kahu	Toimetus ja talitus: Tallinnas, Suur Karja tän. 19
---	--	---

Sisu: Kääritörte kaaned. — Mõni sõna piirituskeldri pidamisest. — Eesti Välispiirituse Leping-Ühingu tegevuse aruanne 1921/1922 arve-aastal. — Välispiirituse valmistamine ja realiseerimise ülevaade 1921/1922 aastal. — Osaline kartuliihmisuste-piiritusvabrikute tegevuse ülevaade peasjalikult L.-Eestis 1921/1922 hooajal. — Piiritusmeistrite kursused.

Kääritörte kaaned.

Juba aastat viis-kuus enne suurt ilma-sõda hakati meil piiritustööstuses kääritörte kaane tarvitama ja olid viimased juba sõja algul õige mitmekesised tarvitusel; üsna lihtsad puust kaaned ja keerulisemad metallist, mis tõrt õhukindlalt katsid. Iseäralist hoogu andis Saksamaal 1909 a. kaante tarvitamisele aktsiisi võtmise üleminek kääritörte ruumi pealt piirituse kraadi peale, millega tühtlasi õige paksu, suhkrurikkate, meskide tegemine Saksamaal ära kadus, nagu see seal enne viisiks oli. Võeti siis meelega segadisse (meskisse) palju materjaali ja tarvitati sellega kääritörre ruumi viimse võimaluseni ära, seejuures mehaanilisi (liikuvaid) törre jahutajaid tarvitades, et meski peakäärimise aega viimase tõusk vähem oleks jne. Peale seda mindi aga keskmise suhkrurikka meskide (19⁰—21⁰ Ballingi jär.) tegemisele üle, kuna enne kõigevähemalt püüti 24 ja 25% suhkurt meskisse saada ehk veel paar kraadi rohkem, kuidas keegi meister suutis ja mõistis meski ärakäärimist vähegi rahuloldavalt läbi viia.

Peale säärase murrangu piiritustööstuses Saksamaal s. o. üleminek enam vedelama meskide tegemisele, juhiti iseäralist tähelepanu piirituse äraauramise kadu peale meski käärimise aegu lahtistes törtes ja see tõigi kääritörte kaante tarvituse esile, mis õige ruttu läbi läi ja juba enne suurt sõda oma kõrguse tipuni jõudis isegi meie juures kodumaal ja tühtlasi ka laial Vene-maal.

Nüüd, peale pikemat piiritustööstuse seisakut suure ilmasõja aegu, kus piirituse valmistamine meil 1919 a. algades väiksel viisil jälle käimas, on aga kääritörte tarvitamine üsna kõrvale jäänud, just nagu oleks see üsna ilmaaegne ja kasuta asi olema. Sest on siin ja seal juttu tehtud, kui tarvilikku ja kasulikku toimetust soovitud, kuid siamaale ei ole selles suurt edu näha olnud, mis vast sellega vabandada võiks, et vabrikud on kõik enam-vähem suuremat remonti nõudnud, töö aeg lühikene olnud ja pole lihtsalt veel kaante juure jõutud. Teatud jagu loidust ja arusaamatust ei saa maha salata, millest aga üle peame saama, kui me oma piiritustööstust ennesõjaaegse kõrgusele tahame tõsta suurema piiritusosaadikute saavutamises. Võiksime ehk endid veidi sellega trööstida, et Saksamaa piiritustööstuses kaante tarvitamises viimasel ajal suurt palju paremat pole olnud, sama loidus ja ükskõiksus, kuid ikkagi vähemal määral, kui meil selles asjas. Sellepärast toome Berliini käärimise instituudi eriteadlase Dr. E. Lübder'i artikli, mis kaante tarvituse kohta asjaliku seletust ja juhatust annab.

Tahetakse selle kaante töötamisviisi kasu õieti mõista, siis peame selgusele jõudma tema õige otstarbe üle, mida me selle lihtsa vahendiga tahame saavutada.

Nagu tuttav, aurab ära (tõuseb õhku) kõigis käärivates vedelikkudes teatud jagu alkoholi. Käärivast meskis tõuseb soojus

pea- ja lõpukäärimise aegu 23—24° R. ja mõnikord veel rohkema peale, milline temperatuur 62,8° R. juures keevat alkoholi äraauramist kaunis tuntavalt soodustab. Seda füüsilist mõju suurendab oma jagu käärimise vedeliku alaline liikumine, mis ühtepuhku meski pinda uuendab s. o. alt tõuseb jälle uus meskikiht ülesse vana asemele jne. Seda keelvat mehaanilist liikumist sünnitab käärimisel vabaks saanud söehape gaas, mis käärimise vedelikus igalpool tekkib ja õhku peasema peab. Äraauramise tugevus ei tarvitse kõigis käärimise vedelikkudes ja kääritõrtes ühesugune olla, vaid olulist mõju avaldavad selle kohta järgmised faktorid:

1. Kääritõrre tõusuruumi kõrgus.

Mida vähem on tühi ruum meskipinnast tõrre ääreni, mida meski tõusuruumiks käärimise aegu nimetakse, seda tugevam on piirituse äraauramine meskist ja ümberpööratud, mida suurem on tühi ruum meski tõusuks, seda vähem aurab piiritust ära,

Gaasi näol õhku tõusev söehapegaas kisub enesega rohkesti alkoholi gaase ligi, on viimastega läbiimibunud või küllastatud. Meskitakse kääritõrred vähem täis s. o. jäetakse meskile käärimise ajaks rohkesti tühja ruumi tõusuks, siis moodustab end meski pinnal tõrre tühjas ruumis paks söehape kiht, millest ühtepuhku uuesti ülestõusvad söehapegaasid peavad läbitungima. Sellega sunnitakse söehapet tõrres kauem heljuma ja jääb alkoholigaasidele rohkesti aega meskisse tagasivajumiseks, milleks ruumi väline külmem õhu temperatuur omast kohast ligi aitab. Meskitakse tõrred aga liiaks täis, kus tühi ruum tõusuks on õige väheldane, siis peasevad söehapegaasid kohe üle tõrre ääre välja ja vajuvad oma õhust raskema erikaalu tõttu ruttu alla põrandale, ühes rohkesti enesega alkoholigaase ligikiskudes. Sellest järgneb suurema tühja ruumi tähtsus tõrres käärimise aegu seda enam, et üle meski pinna heljuv õhukiht kogu käärimise ajal uueneb alalise meski liikumise tõttu.

2. Käärimise vedeliku mehaaniline omadus.

Söehape tõuseb seda kergemalt ja rutemalt meskist õhku, mida vähem tema viimases takistavat vastupanekut eest leiab

ja millest tema jõud üle käib. Siin mängib suurt rolli meskide vedelikkus, kas nad paksud, kestarikkad või vedelad kesta-vaesed on.

Kõige vedelamad on kestavabad suhkru-pära (melasse) meskid, sama siirupi ja suhkrumeskid. Viimastest tõuseb alkohol palju kergemalt ja rutemalt õhku, kui paksudest kestarikkaist meskidest, mis tärklis sisaldavatest, toorest ainetest valmistatud on, nagu: kartuli-, vilja- ehk maisimeskidest, viimane on kahest esimesest nimetud kõige vedelam. Kõige vähem tuleb alkoholi äraauramist ette paksudes, alkoholi vaestes maisi meskides, kus juures juba käärimise algusel kestad ja koored paksu teki näol meski pinnale tõusevad; sarnaste kestad teki moodustavad ka otratest ja kaertest ja proosast (Hirse) tehtud meskide käärimisel.

3. Kääritõrre ülemise pinna suurus ja meski kõrgem soojus käärimise lõpu poole.

Madalad kääritõrred suure läbimõõtjaga (diaameter), millel oma kogumahutusega võrreldes sisemine kõrgus vähem on, pakuvad meski üksuse peale arvates õhule palju suuremat juurdepääsemist kääri-va meskile, kui kõrged tõrred vähema läbimõõtjaga ühe ja sellesama kogumahutuse juures. Et kauem kestav värske õhu ligipääsemine äraauramist märksa suurendab, siis järgneb sellest, et madalamates, tõrtes alkoholi äraauramine palju tugevam on, kui kõrgetes tõrtes. Sellepärast tehaksegi kääritõrred võimalikult kõrgemad ja on selleks juba teatud normaal mõded olemas.

Sama iseenesest mõistetav on, et midagi enam meski käärimise temperatuur alkoholi keemise temperatuurini läheneb, seda tugevam on äraauramine; 21° R. juures on äraauramise kadu märksa vähem, kui 25° või 26° R. juures.

4. Kääri-va meski alkoholi sisaldus.

Ärakäärinud meski 11% alkoholi sisaldusega näitab samuti suuremat äraauramist, kui nõrgem meski 8% alkoholiga. Sellejärele esineb kõige tugevam äraauramine just sel ajal, kui meski kõige rohkem alkoholi sisaldab, mis sünnib pea-käärimise lõpul ja lõpukäärimise aegu.

Kui suured need eespoolnimetud äraauramise kadu-allikad üksikult võetud ehk kogusummas on, selle kohta puuduvad

täpsed arved. Sarnaste katsete läbiviimine piiritusvabrikus on äärmiselt raske, sest alaline toore ainete vaheldus ja mitmekesisus raskendab väga katsete tingimusi, mis täpseid resultaate kindlustaks. Sellest järgnebki, et praktika andmed kadu suuruse üle õige lahku lähevad.

Dr. E. Lühder on juba aastadeviisi enne sõda sarnaseid katseid mitmetes vabrikutes toime pannud katmata ja kaetud tõrrtega. Selle juures selgus ja määrati kindlaks, et kartuli meskides kaunis halva töötingimustel s. o., kus eespoolnimetud 1—4 kadu- hallikad olemas, mis äraauramist märksa edendavad, alkoholi kuni 0,3 volumen (kogu) % meskikogust kaduma läheb äraauramise teel. Teise sõnadega, et tõrres 3000 liitre (245 pange) mahutusega 9 liitert (7,3 toopi) alkoholi päevas kaduma läheb. Sellega ei ole öeldut, et kõigis vabrikutes, mis puust tõrrtega töötavad, äraauramise kadu ühe suurune peab olema. Nad võivad kindlaste esineda halva tööolude juures ja üksikutel juhtumistel erandina veel suuremad olla kui eespooltähendatud. Kuid arvame ülevaltähendatud katsete kadu arvu poolegi peale, siis on see ikkagi sedavõrd suur, et kui seda igapäevast kadu arvu kogu hooaja peale arvata, siis ilus summake välja tuleb.

Siin olgu veel tähendatud, et lahtiselt kaetud käärtõrred ei suuda kõiki äraauramise kadu ära hoida. See on võimalik ainult käärimise juures õhukindlalt kaetud puust või rauast käärtõrtes, kus söehapegaas läbi veekihi eraldi nõusse juhitakse. Lihtsad, lahtised, kaaned vähendavad äraauramist teatud määrani õige tuntavalt ja juba sedagi otstarbet peab õige oluliseks edusammuks pidama praeguses piiritustööstuse tehnikas seda enam, et seda vähese kuluga läbi viia võib kodusel teel.

Sel lihtsal töötamise viisil korralikult tehtud puust kaantega on veel see hea külg, et külmas kääriruumis meski lõpukäärimise aegu õigelajal kaetud tõrres liiaks ära ei jahtu s. o. tema temperatuur järsku ei vaju alla. See viimane nähtus ei ole sugugi soovitatav iseäranis vedela meskide lõpukäärimisel, kus meski soojuse juurevõtmine madala suhkru protsendi tõttu nii kui nii väheldane on.

Iseenesest arusadav on, et puust kaaned olgu iseäralise hoolega hästi ja korralikult

tehtud. Lihtsatest laudadest kokkulöödud kaaned ei suuda kuigi kaua oma otstarbet täita. Nad lagunevad varsti ära enast kaardu kistes, puhastada ja pesta on neid raske, nad on otse kahjulikud selles suhtes töö rikkimiseks (infektsiooniks), asja andes jne. Kõige parem ja otstarbekohasem on kaant kahest poolest teha. Materjaaliks peaks tingimata tarvitama häid, kauemat aega seisnud, terveid laudu, mis enast hästi siledaks hõõveldada lasevad. Üslikud lauad olgu üheteise vastu hästi ligi lükatud (fugitud), mis pealmise külje sisselõigatud põõnadega koos hoitakse, viimased kinnitakse kaane külge puukruvidega aga nõnda, et kruvide otsad alla läbi ei ulataks. Soovitav on peale kaante valmisraamist neid enne tulise värnitsega paar korda hästi ületõmmata ja neid niiviisi ühe hooaja jooksul tarvitada. Alles teise aasta suvel tuleb kaant hea, kauakestva õlivärviga katta.

Tõrre pealne äär tuleb veeloodiga proovides ühetasaseks teha (niveliirida), et äär mitte ühest kohast kõrgem ja teisest kohast madalam ei oleks. Korralikult valmistatud kaan peab üle terve ääre ühetasas igas kohas ligi vajuma, sest muidu jääb kaane tarvitamise õige peaotstarbe kätte saamata.

Need lihtsad kaaned ei tarvitse mingit auku või avaust temperatuuri mõetmiseks, sest nad käivad kahest poolest kokku, pole muud tarvis, kui võib igal ajal kas kahte poolt ehk ühte neist kõrvale lükata kääriava meski vaatamiseks ja kradeerimiseks.

Seda lihtsat tõrte katmise viisi võib puust kaantega kergeste tarvitada kuni ligikaudu 500 pange tõrre suuruseni. Metallist kaaned tsinkitud raudplekist ei ole selle tõrte suurusele soovitatavad, sest et nad varsti loperkuseks lähevad ehk murduvad sageda äratõstmise ja pealepanemise tõttu. Suurema tõrte jaoks peaks kaante tõstmiseks ja edasiviimiseks iseäraline sisseade olema plokidega jne.

Kui tühi ruum meski tõusuks lubab, siis võib kaunis varakult kääriavat meskit kinni katta juba peakäärimise aegu ehk kõige vähemalt selle lõpul, kui juba rohkesti alkoholi meskis, liikumine tugev ja söehapegaasi tekkimine täies hoos kõrgema temperatuuri tõttu. Seega peaks siis tõrt katma kõige hiljem teise päeva peale lõu-

nat. Kui tehakse päevas 2 meskit, siis on kõige vähemalt 4 kaant tarvis ja 3 segadise juures — kuus kaant.

Nagu juba tähendatud, ei ole lahtiselt kaetud tõrrs mitte kõige ideaalsem käärimõu; ta ei suuda päris kinnist rauast „käärikatla“ aset täita, nagu nad nüüd Saksamaal tarvitusele on võetud. Kuid meil tuleb jääda veel kauemaks ajaks oma puust kääritõrte juure ja korralikult tehtud puust kaaned, nagu eespool kirjeldatud, tarvitusele võtta. Igatahes on need piiritusenamsaagid, mis selle lihtsa töötamise viisiga kante abil saavutakse, juba sedavõrd tähtsad, et nad võrdlemisi neid vähesid kulusi õige lühikese aja sees tasuvad. Kõik seda arvesse võttes võib kategooriliselt kinni naelutada, et piiritusvabrik, mis oma kääritõrre kinni ei katta, tuntava kahjuga töötab. Meie vähesese töötamise juures teeks see nägemata kahju vähemalt piiritusmeistri palka välja, tööaega 100 päeva peale arvates.

Nagu neist seletustest kaanete kohta näha, on väga tähtis, et kääritõrte meskitõusuruum käärimise aegu või tühiruum, nagu teda ka nimetatakse võimalikult suurem oleks, mis omast kohast piirituse äraauramise kadu märksa vähendab iseäranis lõpukäärimise aegu. Sellepärast saigi mineva aasta Kartuli-ühisuste Liidu poolt märgukiri Rahaministeeriumi kaudu Aktiisi Peavalitsusele antud mõne aktiisi seaduste muutmise kohta, muuseas ka kääritõrte suurendamise üle. Nagu teada, arvati materjaalide vahekorra väljaarvamise juures kääritõrtega enne 1 puuda kartulite peale $1\frac{3}{4}$ (1,75) pange käärimurumi, nüüd on aga see arv suurendatud 20% võrra s. o. kuni 2,1 pangeni. Nüüd võime uute kääritõrte tegemisel nad endisest mahutusest 20% ehk $\frac{1}{5}$ suuremad teha; see tähendab olid tõrred enne 300 pange mahutusega, nüüd võiks nad olla

360 pange. See juuretunud 60 pange⁴ mis paraja kõrge kääritõrte juures kuni 18 tollini ulataks, esitaks meile seda tühja ruumi söehape kihi kogumiseks, mis käärima meski pinna üle heljub paksu polstrina ja meskist ülestõusvaid alkoholigaaside tagasivajumist märksa soodsustab. Kui siis niisuguse suure tühja ruumi juure, endise liiaks ääreni täis meskitud tõrtega võrreldes, eespoolkirjeldud lihtsad puust kaaned tarvitusele võetakse, siis peaks ju igapähele käegakatsutav olema, kui palju me sellega äraauramise kadu üsna väikese kuluga viimase võimaluseni vähendame.

Seda tõrte suurendamise võimalust peaks nüüd iga vabrik uute tõrte tegemisel tarvitama ja viimaseid milgi tingimisel endise mõedu järele tegema, vaid 12—18 tolli kõrgemad, kuidas tõrre laius (diameter) seda lubab.

Mineva suvel kursuste aegu ja peakoosolekul sai selle üle aru peetud, kas ei peaks vanu tõrsagi jätkamise teel kõrgemaks tegema tühja ruumi saavutamiseks. Kui vana tõrrelaudu selleks leiduks, siis ei oleks see asi ja töö sugugi nii keeruline ja kallid ainult üks tõrre rauast viits tuleks jätku kohta tõrrele pealetõmmata, mis jätkukohad kõvaste kinni pitsitaks.

Ka puhtuse mõttes on tõrre tühi ruum väga soovitatav, siis ei lähe tõrs kunagi ülega pritsi meski peakäärimise aedu tõrre äärt ega külgesi täis, nagu seda tihti vähesese mahutusega tõrte juures näha võib ja ilmaaegu küürimist ja pesemist nõuab ja kui seda korralikult ei tehta, siis on varsti tõrred väljaspoolt libedad ja see ulatab kikapole alla uurteni. Ja kui niisuguse tõrre uurde alt käe tõmmata, siis jääb käe peale teatud silditaoline lima ja see haiseb tugevaste äädika järele, mis mitte puhtuse mõttes soovitatav ei ole.

V. K.

(Järgneb.)

Mõni sõna piirituskeldri pidamisest.

Nagu meie kartuli-ühisuste asjaajamine kolme aasta jooksul on näidanud, teeb kõige rohkem sekeldusi ja muret piirituskelder, iseäranis esimesel aastal tikub ta nii mitmes kohas lõpema tuntava puudujäägiga, mille iga kraadi eest tuleb 30 marka

maksta, kuna muidu aktiis arvatatakse iga kraadi eest 25 marka.

Piirituskeldri pidaja peab mõistma, nagu iga teinegi ladu valitseja kaup vastu võtta ja ka õieti välja anda. Tema kaup on piiritus, mida vabrik valmistab ja vii-

mases ülesseatud kontroollaparaat ära mõedab koguliselt ja ka kraadides. Kõigepealt peab keldripidaja või vabrikualitseja, viimase käes on harilikult keldripidamine, õieti mõistma metall-alkoholimeetriga ümber käia piirituse kanguse äramääramise (kradeerimise) otstarbeks ühes Trallose tabelite abil, sama peab ta piirituse kogu kohta keldris alati kursis olema ja see on ainult siis võimalik, kui kõik piirituse nõud õieti ja täpselt mõedetud on. Ja see ongi siamaale meie vabrikute keldripidamise kõige nõrgem külj oleud ja selles suhtes on palju patustatud. Oldakse selles arvamises, noh, eks teda ikka jätku, aga hooaja lõpul on ots käes, siis on ka trahv kuklas puudujäägi pärast.

Nõude mõetmisega peab kõige vähema vasest mõedunõudega peale hakkama ja selle kohta selgusele jõudma, et viimased õiged ja tembeldatud on. Seda nõuab Aktsiisivalitsus ja seda eeskirja peab juba iga vabrik oma huvides täitma. Vanad vasest mõedunõud, kui nad mölgilised ja põhjad veidi sissesurutud, tulevad uuesti õiendada ja tembeldada s. o., kui nad parandamiseks veel kõlbulikud, vastasel korral peab uuet ostma. Neist mõetudest on tarvis: 1 pang, $\frac{1}{2}$ pange ja veel mõned vähemad. Nende mõetudega tulevad kõik vabrikus ja piirituskeldris olevad nõud, mis mõetmise alla käivad, ära mõeta, nagu: piirituskogunõu, tsisternid, piirituse transportaamid ja üks nõndanimetud piirituskeldri mõeduaam, kuhu kõik piirituse ülejäägid (jäänused) kokku korjatakse. Et vasest mõedunõud liiaks väiksed on suurte nõude mõetmiseks, siis on enamiste igas vabrikus oma eraldi rauast mõedunõu umbes 10 kuni 50 pangenii aamide mõetmiseks. Kuid tihtipeale tarvitakse seda mõedunõu ka tsisterni mõetmiseks, sellepärast peab ta tingimata õieti ja täpselt äramõedetud olema 1 pangelise õige vasest mõeduga.

Kui kõik vabriku ja piirituskeldris piirituse all olevad nõud õige tembeldatud vasest algmõetudega ja vabriku rauast mõedunõuga täpisealt õieti mõedetud on ja piirituse transport teatud hoolega on tehtud s. o. transpordi tegemisel aamid korralikult suuni täis täidetud ja iga aami pealt piirituse äravõtte vasest poole ehk ühepangelise mõeduga õieti äramõedetud on, siis ei tohiks transpordi

äraandmisel, kas Rosen ja Ko. juures või kusagil mujal puhastusvabrikus suuri puudujääke (teekadu) esile tulla.

Meie kolmeaastane ühisuste piirituskeldri pidamise praktika on näidanud, et piirituse äraandmisel Rosen ja Ko. juures suuremad puudujäägid on kogus olnud, s. o. aamid ei ole õieti mõedetud olnud ja selle tõttu on vähem piiritust kogus ärasaadetud. Nende ridade kirjutaja on mitmel korral ühisuste vabrikute piiritust Rosen ja Ko. juures äraannud, mille puhul kaks korda peale äraandmist tühjad aamid on äramõedetud kubitsiir-mõedunõuga, kusjuures on ilmsiks tulnud, et ühe vabriku aamid 4—6 toopi igaüks vähemad olid, teisel vabrikul kuni 1 pangenii. Kuidas võib siis puudujääk väikene olla, kui juba kogus 7—11 pange vähem on saadetud, mis kraadides oma 700—1000° välja teeb. Piirituse kanguse vahe I tabeli järele transpordi tegemisel ja äraandmisel, mis $\frac{1}{10}$ — $\frac{3}{10}$ vahel kõigub, ei tõsta suurt puudujääki, vast 80—240° 75.000^o transpordi juures.

Sellest järgneb, et aamid peavad tingimata võimalikult õieti mõedetud olema, eriti aga see mõedunõu, millega aamid ja tsisternid mõedetakse. Selle kohta veel üks näitus: kusagil vabrikus on 3 a. jooksul tsisternid kaks korda juba mõedetud vabriku endise 10 pangelise eriti selleks otstarbeks tehtud vasest mõedunõuga, mis aga ise mitte uuesti ei ole mõedetud, põle ka vana sellekohast akti olemas, et see mõedunõu karvapealt 10 pange on. Nüüd suurema keldri puudujäägi tõttu on see mõedunõu ükskord ometi aktsiisi ametniku juuresolemisel äramõedetud korralikult ja õieti ja tema mahutus on leitud 10 pange ja $\frac{1}{3}$ toopi: See väikene vahe teeb aga 1000 pangelise tsisterni peale 13 pange välja, mis keldri revisiooni juures õige tuntavalt piirituse kogu tsisternis vähendab, kui viimases juba 1000 p. ümber piiritust sees on.

Järeldus sellest jällegi: suured nõud, nagu tsisternid ehk keldri puust suured laagriaamid olgu ka võimalikult õieti mõedetud, muidu oleme oma keldri pidamisega umkotis. Selle eesmärgi saavutamiseks peavad aga kõigepealt meie mõedunõud, olgu see rauast mõedunõu teatud suuruses (10—50 pangenii) või piirituskeldri mõedu-aam, vasest ühepangelise tembelda-

tud mõeduga kõige suurema hoole- ja täpiseusega äramõedetud olema ja see sünnidugu vabrikuvälitseja kaasabil ja juures olemisel. Säärast toimetust ei saa kuidagi võõraste kätte usaldada, siin maksab kõigis omas ulatuses vanasõna: oma silm on kuningas!

Lõpuks juhin vabriku valitsuste tähelepanu veel selle peale, et transpordi kaaskiri tingimata õieti kirjutud oleks. Selles dokumendis ei luba aktsiisi seadus mingit parandust teha ja ei tohi temas ühtegi viga ette tulla. Kes selle vastu eksib, võib trahvitud saada. Vanem aktsiisi ametnik piirituse vastuvõtmisel Rosen ja Ko. juures kurtis väga selle üle, et transpordi kaaskirjad väga puudulikult kirjutatud olla;

tihtipeale puududa midagi. Kaaskirja esimese poole 2. lahtris tuleb väljasaadetud piirituse kraadide arv tingimata tähtetega ja numbritega kirjutada; 3. lahtris: hobustega raudtee jaama (nime) ja raudteel kuni koha peale (koha nimetus) ehk hobustega kuni piirituse äraandmise kohani. Kaaskirja teisel pool esimeses lahtris „aamid“ kirjutakse nende numbrid ja mahutus, nagu nad aami otsa peale kirjutud on, kuid need numbrid peavad tingimata vigadeta ja parandusteta kirjutatud olema; teises lahtris „piirituse kangus“ kirjutakse I ja II tabeli kangus ühes temperatuuriga II tabeli jaoks, siis näeb, missuguse temperatuuri juures piiritus ära on saadetud koha pealt. V. K.

Eesti Välispiirituse Leping-Ühingu tegevuse aruanne 1921|1922 arvesaastal.

1921 aastal tekkis piiritusetööstuse keskkorraldustes mõte aparati luua, kes vaba piirituse ekspordimise välisturule üleriikliselt oma korralduse olla võtaks. Kuni sinnamaani oli piirituse väljasaatmise võimalused ilma mingisuguse plaanita toimetud. Asi oli igasugustest juhtimistest tingitud ja tikkus kontraband maad võtma. Sarnase seisukorra edasi kestmine oleks muidugi lubamata olnud. Valitsuse oma käed olivad muu asjadega seotud, ega olnudgi neil tahtmist selle asjaga tegutseda hakata, arvatavasti ka kogemuste ja vastavate isikute puuduse pärast, kes oleks väljaspool. Eestit oskanud sidemeid luua piirituse turgude leidmiseks, seal usaldust võita ja meie Eesti piirituse tööstuse kasvava väljaarenemise vastuoolusid paralisida. Vaba piirituse realiseerimine pidi seaduslasele alusel seatama.

Hakati Rahaministeeriumiga läbirääkimisi pidama, mis õige pikkale venisivad.

Organiseerimist võtsivad oma peale Kartuli Ühisuste Liit, Kartulitöösturite Keskuhisus ja Rosen Ko. Lepiti oma vahel kokku et Leping-Ühinguks iga keskkorraldus ühe esitaja määrab, nii et igal ühel üks hääle oleks. Et toore piirituse lõpulik ümbertöötamine Rosen Ko. piirituse vabrikus suuremal osal pidi sündima (omal veel puhastuse vabrikuid vastavat teenijate

staati ja mis kõige tähtsam hoiu- ja veoabinõusid ei olnud), siis võttis Rosen Ko. poole kuldudest oma peale, sest et ta piirituse puhastamisest huvitud oli, kuna poole osa kulusid Kartuliühisuste Liit ja Kartulitöösturite Keskuhisus oma vahel ühevõrdselt ära jagasivad. Igasugused müügi operatsioonid pidavad ühisel nõul ja kokkuleppel sündima. Muude tehniliste tingimistega, mis aktsiisi seaduse nõudmistes ette nähtud ja riigihuvitsid puudutab lepitati kokku Rahaministeeriumiga. Lepingule kirjutati alla 1922 a. veebruarikuul. Selle lepingu järgi on piirituse väliskaubanduse, ehk ekspordimise ainuõigus riigis „Eesti Välispiirituse Leping-Ühingu“ käes. Kokkuleppele jõuti hilja, see raskendas uue asutuse tööd ja oli põhjuseks, et piiritus kaua vabrikutesse seisma jäi. Meie asjale vastu seisjad püüdsivad mujalt saadud piiritusega turu tarbeid täita, isegi seda, võib olla, sihiliku hindade mahasurumisega, et meid võistluse jõuetuks teha. Esimest teerada ajada on ju alati raske, aga ma usun ja loodan, et asi paranema saab ja Eesti piiritus omale peagi välis nõudmisi leiab, kui aga rahvusvaheline-kaubandusline läbikäimine vähegi normaalsetesse rööbastesse hakkab tagasi tulema. Toon siin noore Leping-Ühingu esimese aasta tegevuse aruande

välispiirituse realiseerimise kohta, milleks juhataste liige hra A. Kask mulle omad materialid lahkesti tarvitada andis.

Piirituse puhastuse vabrikute kohta olgu öeldud, et Võru piirituse puhastuse ja Tartu pärmivabriku juures olev piirituse puhastus rohkem siseturu piirituse ümber töötamise alla kuulusivad; mõlemad vab-

rikud on E. osatõhisuste omad. Välispiiritust anti Võrus puhastada 2.000.000⁰, kuna 18.000.000⁰ Roseni ja Ko. vabrik omale sai, sest et välis piirituse liikumine üle Tallinna sündis ja ülearseid piirituse raudtee veokulusid, praktilisest küljest vaadates, ei võidud teha.

H. Kahu.

Välispiirituse valmistamise ja realiseerimise ülevaade 1921/1922 arveaastal.

I.

Vabrikutes valmistati välispiiritust		20.274.339 ⁰	
Vabrikute pealt oli aktide järgi vastu võetud	19.656.609 ⁰		
Piirituse kadud vabrikutes ja teel (3,042 ^{0/0})	617.721 ⁰	20.374.330 ⁰	
<hr/>			
Vabrikutes oli puhastusele vastu võetud		19.656.509 ⁰	
Piirituspuhastuse vaarikutes läks hoiul kaduma	274.632,98 ⁰		
II., III. sorti, rektifikatsiooni eeljäätiseid (efiirisid) ja järeljäätiseid (ehk fuseli õlisid) saadi		235.207 ⁰	
Hoiukadud rektifikatsiooni vabrikutes	1,398 ^{0/0}		
II., III. sort, eel- ja järeljäätised 1,2 ^{0/0} ; kokku	2,6 ^{0/0}		
Puhastatud piiritust I. sorti saadi	19.146.769,07 ⁰	19.656.609 ⁰	

Üldine piirituse kadu piiritusvabrikutest kuni müümiseni ehk käest

ära andmiseni oli $\left(\frac{1.127.569,03^0 \times 100}{20.274.330}\right)$ 5,56^{0/0}

I. sorti saadi $\left(\frac{19.146.769,07^0 \times 100}{20.274.330^0}\right)$ 94,44^{0/0}

II. Piirituse läbikäigud.

Sissetulnud kraadides:

Riigilt laenuks saadud	7.551.752 ⁰		
Piiritusvabrikutelt vastuvõetud	19.656.609 ⁰		
Riigilt saadud	77.817 ⁰	27.286.178 ⁰	
<hr/>			
Kokku		27.286.178 ⁰	

Väljaläinud Lepinguühingu arvelt:

1) Riigile tagasi antud	6.745.938,57 ⁰		
2) Riigile laenatud	130.449 ⁰		
3) O./ü. Balmekile müüdid	16.260.000 ⁰		
4) Mitmesugustele isikutele	2.032.906,55 ⁰		
Kadud puhastusvabrikutes aparaatide peal 209.947 ⁰ , hoiul 39.371,98 ⁰ ära hävitatud 25.314 ⁰ , kokku 1,398 ^{0/0}	274.632,98 ⁰		
Järgi jäänud: Tallinnas 667.345 ⁰ , Võrus 1.162.124 ⁰ , Narvas 12.782 ⁰	1.842.251 ⁰	27.286.178 ⁰	
Riigile jääb tagasi anda 753.181,48 ⁰ .			

III. Rahaline läbikäik.

Sissetulek:

1) O./ü. Balmekile 16.260.000 ⁰ eest, hinna eest sajakraadise liitri pealt à 10 Sm. 25 penni, Eesti markades kursi järgi	Mk. 161.949.471
2) Mitmesugustele isikutele müüdid 2.032.906,5 ⁰ , liitri hind 100 ⁰ 40 Mk. 46 p.	„ 10.652.500.—

3) Pankades jooksvate arvete 0/00	Mk. 1.908.483.13
4) Vabrikute maksu 1. oktoobriks 1922 a. vastu võetud piirituse järgi à 3½ p. kraad	” 531.525.30
5) Puhast piiritust ladudes 1./II-iks 1923 a. järgi jäänud 853.762,57 ⁰ , üleantud Leping-Ühingu	” 4.097.449.95
6) Järgi jäänud Leping-Ühingu arvele jätiseid 1./II-iks 1923 a. II. sorti 62.072 ⁰ à 4 mk.	” 248.288.—
III. sorti 46.154 ⁰ à 1 mk.	” 46.154.—
eeljooksu (ehk efiirisid) 59.313 ⁰ à 1 mk	” 59.313.—
järelojooksu (ehk fuseliõli) 67.668 ⁰ à 6 mk.	” 406.008.— Mk. 179.899.201.12
<u>Kokku 19.381.976,07⁰ = Mk. 179.899.201.12</u>	

Välja läinud:

1) Piirituse ja aamide vedud, iga kraadi peale 29,74 penni .	Mk. 5.843.694.94
2) Ärikulud, sõidud 78.604 mk., posti- ja telegrafikulud 12.831 mk., trükitööd, ärraamatud ja muud kulud 40.535 mk.; kontor, ruumid, valgus, küte ja palgad kokku 1.510.668 mk. ehk 8,09 penni kraadi pealt; tempelmaksud 88.328 mk. 50 p., mitmesugused maksud 11.094 mk. 99 p., patendid 60.000 mk., kinnitused 77.025 mk., komisjonide tasu 2.495 mk. ehk kraadi pealt 0,576 penni, kõik kokku	” 1.881.581.49
3) Piirituse puhastamine (40,69 penni kraadi pealt)	” 7.975.039.50
4) Rigile protsentide tulumaksu	” 95.424.16
5) Vabrikutele tasutud pärast 1. oktoobrit 1922	” 523.134.20
6) 19.656.609 ⁰ toore piirituse maks ehk hind	” 161.820.563
7) Mitmesuguste isikutele välja maksetud ehk kulud piirituse arvelt	” 510.355.—
8) Piiritusevabrikutele makstud jätiste arvelt	” 249.407.78 Mk. 179.899.201.12
<u>Kokku väljaminekuid Mk. 179.899.201.12</u>	

IV. Hooaja lõpuarvete õiendamine 1921/1922 a.

Välispiirituse müügist 19.656.609 ⁰ kraadi eest kogusumas	Mk. 162.820.563.84
Leping-Ühingul oli Rahaministeeriumiga tingimine, et piirituse hinnast, peale kõikide kulude mahaarvamist, mis üle 4 marga kraadist saadakse, see pooleks läheb, kuna teise osa piirituse valmistajad lisatasuna põhihinna lõpuarve tegemise juures tagant järele saavad.	
Piirituse hind kogusummas oli	” 162.820.563.88
Piirituse hind 4 margaga kraad 19.656.609 ⁰ × 4 mk.	” 78.626.486.—
<u>Lisatasude kogusumma Mk. 84.194.127.88</u>	

See summa pooleks võtta, läheb Riigi kasuks 42.097.063 mk. 92 penni.

Kokkuvõte.

Sissetulek:	
1) 19.656.609 ⁰ maksavad	Mk. 162.820.563.83
2) Puskari-fuseliõlide jätiste eest	” 249.407.78
<u>Kokku Mk. 163.069.971.61</u>	

Väljaminekud:

1) Vabrikute väljamaks kirjutatud = 19.656.609 ⁰ × 6 mk.	Mk. 117.939.654.—
2) Rahaministeeriumi osa lepingu järgi	” 42.097.063.92
3) Piiritusevalmistajatele lõpulisatasu	” 3.033.253.69
<u>Väljaminekutes kokku Mk. 163.069.971.61</u>	

E. Välispiirituse Leping-Ühingu juhatuse andmete järgi H. Kahu.

Osaline kartuliühisuste-piiritusvabrikute tegevuse ülevaade peajasjalikult Lõuna-Eestis ja mõnes põhjapoolsetes vabrikutes 1921/22 hooajal.

Tahtsin oma ringsõitudel saadud muljetest mõned sõnad rääkida. Kõige pealt pean tähendama, et piiritusetööstuse üleviimine suurmajapidamise oludest ühistegelisele pinnale oma mõju esialgselt mitte avaldamata ei võinud jätta. Tööstus, kui niisugune on esiotsa selle all kannatanud. Sõda lõi muidugi kõige suuremad haavad. Vabrikute sisseseaded hävinesivad-roostetasivad tegevuseta aastatel. Paljudest vabrikutest oli sisseseadete ja armatüri osad laiali tassitud. Nii oli noortel kartuliühisustel ja teistel raske vabrikuid kasutama hakata. Raskusi suurendas esiotsa ka kindluseta seisukord, veel puudusivad kindlad juridilised kasutamise alused. Tervitada tuleb aga seda tõeasja, et vabrikute ümbruskondades mehi leidis, kellel julgust oli endid koondada ja vabrikuid kõigi raskuste peale vaatamata siiski oma kätte kasutada võtta. Oli kõige pealt tarvis talituse kapitaalisid kokku võtta, laenuvõimalusi muretseda, vabrikuid põllupinna tsensusega kollektiivselt kindlustada ja vabrikute käimapanemise lubasaamiseks Aktsiisi seaduses ettenähtud vabrikute kahepäevase produktsiooni Aktsiisi maksu kindlustamiseks vastutavad kohustused, ehk kollektiivsed garantii dokumendid formuleida ja ära anda. See nõudis sarnastes asjades vilumata tegelaste käest palju jõupingutust ja sekeldusi. Siiski peab ütleva, oleme sellest juba üle jõudnud. Vabrikute suured remondid ja ümberseadimised tarvitavad palju raha ja tegelist tööjõudu, kuna väikesed piirituse kvantumid, mis vabrikute peale ära jagati tööstuse sissepandud kulu summast mitte ei töötanud kergesti ja ruttu tagasi anda.

Et vabrikutes siamaani majanduslised vabriku kasutamise abinõud veel puuduvad ja kõiki tarvidusi ja talitusi ainult palja margaga peab tasuma, siis on ka arusaadav, et piirituse valmistamine sarnastel tingimistel palju kallimaks läheb, mis ka üheks peataktuseks on piirituse välisturule saatmise suhtes. Lootuse järele aga peab see asi paranema, kui riigid omavalhelist järele asja normaal roobastesse hakavad juhtima.

Sarnane raske ja kindluseta piirituse

vabrikute kasutajate seisukord pidi ka piiritusemeisteri ainelise seisukorra s. o. töövõimaluste, paremate resultaate saavutamise peale tingimata mõjuma. Selle peale tuleb muidugi kui ajutise, ülemineva ajajärgu peale vaadata.

Sõja aegus ja maareformi läbiviimisega olivad endised kõrged kartuli kultuurid ja linnaste teravilja sordid hävinenud. Endiste kultiveeritud põldudel kasvatud kõrgete tärgluse protsentidega kartulite asemele pidivad piirituse vabrikud ära iganenuid, väljakasvanuid tärgluse vaeseid kartulid tarvitama, mis raskesti käärivad ja palju vähem piiritust annavad. Niisamasugune lugu on ka linnaste viljaga. Siin puudub ühtlasi ka tarviline eelpuhastus, mis nende nähtuste põhjuseks oli, et paljudes vabrikutes linnaste kasvamine protsent ainult 75—85% oli. Sarnane nähtus ei võinud tööstuse peale oma halvavat mõju jätta.

Vabrikute küte läks väikese töö tõttu kalliks, veel rohkem ka sellepärast, et paljudes kohtades toores kütteeaine tarvitada oli. Enne sõda töötasivad vabrikud kultuur viina pärmidega, kuna praegu pärmide kultuuri kasvatamiseks ja käsitusele võtmiseks veel peaagu mitte midagi ei ole tehtud. Tuli töötada harilikku liht pärmidega. Aga ka nendest raskustest peame üle saama. Tarvis ainult püsivat tahtmist ja edasipüüdumist maksma panna.

Kõigest selles võib oletada, et piiritusemeister praegu palju raskemates tingimistes peab töötama, kui see harilikul normaal ajal oli. Üheks suureks raskuseks on ka veel see fakt, et suuremal osal vabrikutel mingisuguseid katseabinõusid ei ole, laboratoriumi käsituse võimalused puuduvad. Puuduvad väga paljudes vabrikutes isegi tärgluse kaalud. Kõiki neid tarvilisemaid asju tuleb igatahes esimeste võimaluste järgi muretseda, kui tahetakse edasi saada.

Minu poolt läbivaadatud kart.-ühis. piiritusevabrikute tegevuse andmed 1921/1922 a. hooajal oleksivad järgmised: Üksikutes ühisustes oli liikmeid 11—47. Ühes ühisuses Harjumaal oli 150 liiget, kelle hulgast muist välja jäid ja praegu vabriku kasutajaid 90 ümber on.

H. Kahu.

(Järgneb.)

Kartuliühisuste piiritusevabrikute tegevuse

Kartuliühisuste vabrikute nimetus	Liigete arv.	Põllupind, tiinudes	Osamaksu üksus	Osakapitaal	Tagavara-kapitaal ja muud kapitalid	Kas on Kart.-üh. Liidu või E. Üh. L. liige	Läbitõstatud	
							Kartulid, pundades	Teravilja, pundades
Võru maakonnas.								
Kärgula	11	123 ¹ / ₂	1.000	123.000	53.138.—	Kart.-Üh. L. E. Ü. L.	19.402	565
Erastvere	30	542	10.000	300.000	{ 75.000.— 80.000.—	Kart.-Üh. L. E. Ü. L.	34.830	1.036
Kioma	15	505	5.000	75.000	15.000.—	Kart.-Üh. L.	22.035	526,30
Toolamaa	17	291	10.000	200.000	20.000.—	"	33.366	860
Veriora:					43.193.71	"		
Veriora vabrik	17	440+85	10.000	150.080	55.774.83	"	26.355	630
Partsi vabrik							Ei tõstatanud	Ei tõstatanud
Kahkva	20	578 ¹ / ₂	20.000	400.000	20.000.—	Kart.-Üh. L. E. Ü. L.		
Pindi	15	357	10.000	145.000	1.500.—	Kart.-Üh. L. E. Ü. L.	Tõstas Riigi arvel	
Lasva	22	521	1.000	220.000	1.100.—	Kart.-Üh. L. E. Ü. L.	Tõstas endise omaniku arvel	
Põlgaste	18	415	10.006	180.000	1.800.—	Ei ole liige	Tõst. enne oman. arvel	
Krabbi	24	659,9	500	25.000	—	" " "	Ei tõstatanud	
Valga maakonnas.								
Igaste	21	1.150	10.000	200.000	2.800.—	" " "		
Võru piirituspulastuse vabrik								
Tartu maakonnas.								
Kirepi Kartulüh. [Paluperä p. vabrik]	16	575	10.000	160.000	8.000.—	Kart.-Üh. L.	—	—
S. Kongota	18	400	15.000	270.000	9.000.—	Ei ole liige	—	—
Lukke	16	220	5.000	235.000	8.000.—	Kart.-Üh. L.	15.912	707
Tartumaa Kartulikasvat. Üh. [Reola]	17	463	5.000	500.000	—	Ei ole liige	19.150	594
Raadi piirituse vabrik	—	Raadi peamõisa maa	—	—	—	Ei ole liige	19.112	420
Vasula	16	476	5.000	300.000	—	Kart.-Üh. L.	23.448	579 ¹ / ₂
Saadjärve	16	424,2	10.000	160.000	8.000.—	Kart.-Üh. L.	18.643	782
Luunja	—	Luunja m. tervelt	—	—	—	Kart.-Üh. L. E. Ü. L.	35.548	963
Jõgeva	—	Jõgeva m. tervelt	—	—	—	Kart.-Üh. L. E. Ü. L.	26.247	866
Palamuse [Luuavabrik]	17	206	1.000	17.000	405.—	Kart.-Üh. L.	20.400	540
Ahja	16	435	10.000	160.000	—	Kart.-Üh. L.	Ei tõstatanud veel	
Kalavere	15	180	10.000	150.000	—	Kart.-Üh. L.	Ei tõstatanud veel	
Tartu Piirituspulastuse vabrik								
Vaimastvere	23	316	5.000	143.000	11.500.—	Kart.-Üh. L.	—	—
Viljandi maakonnas.								
Tarvastu	15	233	10.000	150.000	9.500.—	Mõlem. Liidude liige	35.454	930
Pärsti	13	381	5.000	542.500	—	Kart.-Üh. L.	37.702	1.043,85
Sürgavere	25	405	10.000	500.000	84.403,60	Kart.-Üh. L.	8.643	203
Uue Võidu	12	317	25.000	300.000	—	Ei ole veel	19.890	580
Kabala	47	517	5.000	235.000	4.700.—	Kart.-Üh. L.	21.055	toorid linnaksid 797
Pajusi	19	278	5.000	200.000	1.900.—	Ei ole liige	33.897	705
V. Põltsamaa	E. T. K.	20	—	—	—	E. Ü. L.	81.200	905,20
Lustivere	20	443 ¹ / ₂	15.000	315.000	—	Kart.-Üh. L.	16.947	560
Võisiku	28	360	2.000	470.009	2.800.—	Kart.-Üh. L.	—	—
Eistvere	11	230	5.000	55.000	—	Ei ole	—	—
Imavere	15	185	5.000	75.000	—	Ei ole	—	—
Olustvere	E.A. põllut. kooht. käes	185	—	—	—	Ei ole	28.275	toorid linnaksid 994
S. Kõpu	10	?	1.000	—	—	Ei ole	—	—
Järva maakonnas.								
Lokuta	21	488 ¹ / ₂	5.000	270.000	12.044,74	Kart.-Üh. L.	22.463,30	590
Karino	30	402	5.000	270.000	3.000.—	Kart.-Üh. L.	—	—
Jäneda	—	Jäneda mõis	—	—	—	Kart.-Üh. L.	—	—
Harju maakonnas.								
Juuru Maidla	16	193	1.000	160.000	1.800.—	Kart.-Üh. L.	18.720	650
Inglise	15	238	3.000	45.000	4.500.—	Kart.-Üh. L.	25.008	718
Selli	12	800	10.000	240.000	—	Kart.-Üh. L.	30.896	toorid linnaksid 947
Saue Põllumeestekogu Kartuliühisus								
S. Sausti piiritusevabrik	150	800	250	210.000	—	Kart.-Üh. L.	29.912	665,15
Härkula	15	339	10.000	150.000	7.500.—	Kart.-Üh. L.	} Ei ole veel enne tõstatanud.	
Kaiu-Kaaritsa	15	185	10.000	150.000	7.500.—	Kart.-Üh. L.		
Lohu	15	220	10.000	150.000	8.750.—	—		
Vääna	15	—	10.000	150.000	7.500.—	Kart.-Üh. L.		

ülevaade 1921/1922 a. hooajal.

Piiritust saad.		Piirituse saak kartuli puudast linnaksteta	Piirituse kadu kraadides	Piirituse kadu °/0 ^o	Käärifortte suurus, pangedes	Piirituse hoiuruumi suurus pangedes	Märkused.
Kraadid	Kartuli puudast, linnaste						
302.113	15,57	14,2	6.250	2,5	175	1.800	Aktsiisitrarvi ülenormi piirituse puudujäägi eest: maksnud 98.250 mk. " 296.490 "
547.465	15,9	14,5	1.333 15.237	2,6	226	3.600	
347.473	15,77	14,5	4.279	1,23	185	1.800	Revisjon 28. VI. 1922.
548.350	16,43	15,5	6.205	1,14	378	4.300	Revisjon 30. VI. 1922.
450.003	17,06	16,1	7.276	1,62	370	3.700	Aktsiisitrarvi maksnud 38.910 mk. Lastakse uuel käima. Veriora üh. arvel.
—	—	—	—	—	240	1.060	
—	—	—	—	—	370	1.900	" " " " "
—	—	—	—	—	361	4.500	Töötas Riigi arvel enne, nüüd üh.
—	—	—	—	—	224	—	Ühisuse käes esimest aastat.
399.957	—	—	6.328	1,56	300	3.000	Aktsiisitrarvi 49.020 mk. Ühisuse käes esimest aastat. Ühitus ei ole aktiivselt veel tegutsenud.
—	—	—	—	—	280	3.000	
343.560	—	—	4.801	1,19	225	3.000	raadid Krulli tehastest üles pandud. Täiel jõul töötades, võib vabrik mise ja hoiuruumisid — tsisternisid — on 116.000 pange ehk 11.000.000
—	—	—	—	—	—	—	
342.000	—	—	—	—	380	2.000	Seal sõidu ajal ei olnud asjaajat kodus; andmed puudulikud.
300.000	—	—	—	—	280	5.200	Tuli Ühisuse kätte Riigi arvelt.
247.665	15,56	14,4	3.006	1,21	394	540	Revisjon 30. VIII 1922. Piiritust jäi veel keldri. T. Ülikooli arvel.
328.835	16,80	15,41	2.564	0,75	391	4.400	
306.507	16,09	15,1	4.421	1,95	435	3.300	
352.146	15,02	14	2.618	0,75	280	3.200	Piiritus likvideeritud, kõige väiksem puudujääk.
305.952	16,42	15,2	4.023	1,34	310	3.400	E. Seemnevilja Ühisuse käes.
601.506	16,9	15,8	6.015	1	309	6.200	
397.118	14,94	13,8	6.248	1,57	280	2.900	" " " "
355.932	17,45	16,4	4.545	1,27	283	2.600	Ei töötanud. Ei töötanud.
—	—	—	—	—	325	7.900	
—	—	—	—	—	—	—	Pärmivabriku osatõhususe omandus. Revisjon oli 14. II. 1922.
tagavarade hoiureservuaarisid on 5.500.000 ^o peale.							
Töötas ühis. arvel	—	—	—	—	312	2.600	
540.460	16,2	15,03	7.218	1,33	360	12.600	
574.201	15,4	14,3	13.573	1,84	260	5.000	Enne Riigi arvel, nüüd uus algav ühisus.
113.438	13,7	12,7	2.413	2,03	300	3.150	
350.000	17,5	16,45	—	—	282	4.000	
350.000	16,6	15,6	—	—	—	—	
506.276	14,94	14	5.948	1,17	480/354	9.200	Uus Ühisus oli enne Riigi arvel. Ülevaade 23. X. 1922 a. Ülevaade 21./23. X. 1922.
501.152	16,06	14,9	6.398	1,27	610/305	6.050	
305.497	18	16,67	5.243	1,71	358	9.000	
Ei töötanud	—	—	—	—	375	5.600	Uus ühisus. Uus ühisus. Uus ühisus.
" "	—	—	—	—	375/208	7.000	
" "	—	—	—	—	—	5.500	
459.208	16,8	15,8	7.581	1,65	300	4.000	
Ei töötanud	—	—	—	—	390/250	6.000	Vabrik Pärsti Ühisuse käes rendi arvel.
929.001	14,33	13,35	8.919	2,76	300	1.600	Ülenormi piirit. kadu eest trarvi makstud 76.200 m. Ülevaade 22. II. 1922. Põhja-Eesti Keskkõllutõökooli käes.
554.750	—	—	—	—	375	5.000	
—	—	—	—	—	375	3.600	
318.202	17	16	2.571	0,81	300	6.000	Ülevaade 24. V. 1922. Ülevaade 7. V. 1922.
382.517	15,28	14,28	1.732	0,45	300	2.000	
547.977	17,73	16,63	1.967	1,09	200	2.800	
449.906	15,29	14,64	1.783	0,89	250	3.400	Ülevaade oli 22. V. 1922. Uued ühised, algavad alles oma tegevust. Otsustatud Kart.-Üh. Liitu astnda. Olin vabrikut ülevaatamas 23. V. 1922 liigete organiseerimise koosolekul.
—	—	—	—	—	355	3.300	
—	—	—	—	—	434	6.200	
—	—	—	—	—	310	8.200	
—	—	—	—	—	—	9.000	

Piiritusmeistrite kursused.

Piiritusmeistrite suvekursused saivad ära peetud 10—24-ma juunini 1923 a. Jänedä mõisas Põhja Eesti Keskk Põllutöökooli ruumides. Kursustel käsitati piiritus-tärklis töö teooriat, töö kontroleerimist, füüsikat ja keemiat. Loengutega kõrvuti olid osavõtjatel igapäev praktilised laboratooriumi ja mikrobioloogilised tööd, kus võimalus oli igal ühel kõik isiklikult kaasa teha. Kursuse lõpu poole sai piirituse vabriku erilist aktsiisiraamatute pidamist praktiliselt läbiviidud.

Kursuste ajal oli 17. juunil Jänedal piiritusmeistrite ühisuse aasta peakoosolek ära peetud, millest 32 liiget osa võtsid. Koosolekul arutati ühisuse sisemisi küsimusi, anti ülevaadet möödaläinud hooaja ja tegevuse üle. Juhatuse tegevus tunnistati õigeks, aasta aruanne, mida revisjoni komisjon läbi vaatas, võeti ühel häälel vastu. Otsustati kursuste pidamises üks aasta vahet pidada ja tuleval suvel piiritusmeistrite päeva korraldada, ühel ajal sellega ka peakoosolekut ära pidades. Kokku kutsumise aja ära määramist jäeti juhatuse hooldeks. Ajakirja väljaandmise, laialilaotamise ja toetuse saavutuste peale sooviti eriti rohkesti rõhku panna. Tunnistati tarviliseks, et siin iga liige tingimata kaasa peab tõmbama ja uusi lugejaid, toetajaid ligi tooma. Piiritusmeistrite ühisuse juhatusesse valiti H. Kahu, V. Karp (vanem), J. Heisler, Valdmann, Kesse, kes ametid oma vahel ära jagavad ja juhatuse liigete asemikuks Alexander Karp. Revisjoni komisjoni määrati hrad Siimon, Lindtrops ja Johanson. — Seltsil oli mineval aastal 42 maksajat liiget. Tänavuste maksjatega tõuseb liigete arv ligi 70.

Kursustest osavõtmine oli vähepoolne. Ühtekokku käis kursustelt läbi 29 isikut, kellest 17 alaliselt algusest lõpuni kaasa töötasivad, teised aga ainult päevade kaupa viibisivad. Osavõtjatest meistritest olivad Kartuliühisuste vabrikutest ilmunud 17, kuna 12 meistrit osatühisuste ja eraomanikkude teenistusse kuulusivad. Enam jagu osavõtjaid olivad Põhja Eestist. — Üks Võrumaa kartuliühisus oli oma piirituse meistri kursustele komandeerinud ühisuse arvel. See oli ka ainult üks juhtumine, kus aru saadi, et meisril väikese ja mitte küllalt kindlustud palga arvel võimalik ei ole enesetäiendamiseks kulusid

teha. Üheksakümmend üheksa ühisust aga ei oskanud, ehk ei tahtnud selle peale mõelda olivad oma vähema venna ära unustanud, kelle õladel nende ettevõtete suuremad raskused on läbi viidud. Ei tahaks uskuda, et sarnane tuim vahekord tööandjate ja tööjuhtijate vahel mitte ei paraneks. Siin on tegemist enim arusaamatusega, mille all mõlemate ühtlased huvid kannatavad.

Vähast osavõtmist seletakse ühelt poolt, et piiritusmeistrit peaaegu üldiselt aineliselt veel kuigi kindlustud ei ole, peale mõnede üksikute juhtumiste; ei ole veel kindlat, alalise teenistuse võimalust välja arenenud. Ainult mõne kuu peale palkamised jätavad inimese tuule peale. Sarnastes tingimustes on töö erialasse süvenemine rohkem kui raske nõndasamati on selge, et tööstus ise selle all kannab. — Teiselt poolt vaadates ei ole aga vabrikute kasutajad veel mitte jõudnud oma esialgsetest majanduslistest raskustest hästi üle saada. kuna piirituse toodangute realiseerimise võimalused ikkagi niikaua veel raskesti läbiviidavad on, kuni välisturu leidmised veel mitte regulaarselt saavutud, kindlustud — ei ole. — Aga ma loodan, et just kitsad töötingimised meid peaks sundima rohkem selle peale rõhku panema, et leida väljapeasemise teesid parema tuleviku poole. — Eesmärgile jõuame ligemale seda enim, mida rohkem üksteistega soovime kokku saada, mida rohkem ühiselt mõtteid vahetame tuleviku töökavatsusteks, mida rohkem üks teisi tundma õpime. Seda võime täide viia kartuliühisuste esitajate koosolekute, piiritusmeistrite aasta koosolekute ja suvekursuste kaudu. Kõigeparemini aga võime endid koondada ja korraldada ajakirja „Piiritustärklis tööstuse“ läbi. See hääle kandja peaks meid kõiki, niihästi kartuliühisusi kui piiritusmeistrit koguma ja võimaliselt ühendama meie keskkorralduste ümber, et ühisel jõul, ühisel nõul ühiseid huvisid enam vastavalt rahuldada ja ühiseid eesmärkisid enestele ülesse seada. Seltsi ja juhatuse nimel avaldan Eesti välispiirituse lepingu ühinguale avalikku tänu ainelise ja moraalse toetuse eest kursuste korraldamise ja ajakirja väljaandmise võimaldamiseks! Palju tänu ütlen Jänedä Keskk Põllutöökooli juhatusele lahke vastutulelikkuse ja sõbraliku ruumide lubamise eest!

Juhatuse nimel H. Kahu.

Soovitame ladust ja muretseme tellimise peale kohale

isesõitjaid ja veetavaid rehepeksugarnituure

Inglise, Saksamaa ja Rootsi vabrikutest; Ameerika, Saksamaa ja Rootsi **hobuserehasid, rohu- ja viljaniitjaid** ning nende jagusid, **atru, äkkeid, külvimasinaid.**

Masinaõli, masinarihmu, rauda, naelu, veskikivi-valamise materjaali, kunstväetisaineid jne.

ILMAKKUULSAID

ALFA
koorelahutajaid

ja

ASTRA
piimatalituse masinaid.

Piimatalituse sisseadete **eelarveid** ja **plaane** valmistame aastakümnete jooksul saadud kogemuste põhjal.

Tallinna Eesti Majandusühisus,

Tallinnas, Viruvärava puisteel 21, kõnetraat 85.

Telegr. aadress: **Estokommerts, Tallinn.**

Kultuurpärm aiaviljas ja marjaveinide valmistamiseks; Steinberg'i, Wunningen'i, Gordoos, Tokaier'i ja Šampanjeripärm kindlustab head ja tugevat käärimist. Annab mugavat maitset ja aroomat (lõhna) veinile. Kuivas, vilus ruumis seisab pärm 10 päeva.

Igal ajal saadaval 4—6 päeva peale tellimise kättesaamist.

Tallinnas,

Merepuiestee Nr. 15, Rosen & Ko. laboratooriumis.

Dipl. keemikus A. Waeber.

15. detsembril hakkas uus ühistegeline ja majandusline nädalleht

„Ühistegelised Uudised“

Eesti Ühistegelise Liidu väljaandel igal reedel ilmuma. Leht toob juhtkirju, sõnumid ja ülevaateid ühistegelisest liikumisest, rahvamajandusest, nädala ülevaateid poliitilisist ja ühiskondlisist liikumisist, jutte ja vesteid, pilke- ja naljapilte, juhatusi ja õpetusi majapidamises, turuteateid, küsimisi ja kostmisi.

Tellimiste hinnad:

12 kuu peale 180 marka
6 „ „ 100 „
3 „ „ 60 „

Ühisused, kes tellivad vähemalt
10 eks. ühes pakis, maksavad:

12 kuu peale 160 marka
6 „ „ 80 „
3 „ „ 45 „

Üle 50 eks. tellijatele ühisustele
(ühes pakis) 150 marka aastas.

Kuulutuste hinnad:

Ühel veerul kuulutuste küljel 3 mk.
millimeeter ja teksti keskel 6 mk.

Toimetuse ja talituse aadress:

Tallinn, Suur Karja tän. 19.
Telefon 2-02.

Üksik number 5 marka.

EESTI ÜHISTEGELINE LIIT.

Eesti ühistegelaste häälekandja

„Ühistegevusleht“

ilmub ka 1923 a. endisel kujul 1 kord kuus.

„Ühistegevusleht“ käsitab teoreetilisi ja praktilisi ühistegelisesse liikumisesse puutuvaid küsimusi, refereerib ühistegelisesse asutustesse puutuvaid seadusi ja määrusi, annab juhatusi ja nõu igasugustes ühisuste elus ja tegevuses tekkivates küsimustes jne.

„Ühistegevusleht“ on tarviliseks käsiraamatuks ja nõuandjaks igale ühitegelasele.

Tellimise hind:

Aastas Mk. 150.—
Pooles aastas Mk. 80.—
„Ühistegevusleht“ ühes
„Ühistegel. Uudistega“
maksavad Mk. 300 aastas
Üksik number Mk. 15.—

Vastutav toimetaja:

H. Namsing.

Väljaandja:

Eesti Ühistegeline Liit.

Tallinnas, S. Karja tän.
nr. 19.

Kuulutuste hind:

1 ktlg. Mk. 2000.—
1/2 ktlge 1000.—
1/4 „ 500.—

Ilmub kord kuus.